

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI
ÖZEL LİSESİ

ULUSLARARASI BAKALORYA PROGRAMI

A1 TÜRKÇE DERSİ

BİTİRME TEZİ

**YENİ TOPLUM DÜZENİNİN ORTAYA ÇIKARDIĞI İKİNCİ
BİR YÜZ**

Kılavuz Öğretmen: Fatma Sever

Öğrencinin Adı: Alara

Soyadı: Özşamlı

Numarası: 01129092

Sözcük Sayısı: 4000

Araştırma Sorusu: Orhan Kemal'in "Eskici ve Oğulları" adlı yapıtında ana karakter Topal Eskici'nin karakter çerçevesi nasıl oluşturulmuştur?

Her zaman benim için en iyisini yapmaya çalışan annem ve babama...

ÖZ (ABSTRACT)

Bu çalışma Uluslararası Bakalorya Programı bitirme tezi olarak hazırlanmıştır. Çalışmanın amacı, Orhan Kemal'in "Eskici ve Oğulları" adlı yapıtında ana karakter Topal Eskici'nin karakter çerçevesinin nasıl oluşturulduğunun incelenmesidir. Bu soruya yanıt bulabilmek için karakterin ruhsal portresinin nasıl çizildiğine, karakterin kişilik özelliklerinin nasıl oluşturulduğuna ve karakterin kişilik çizgilerinde değişikliklere neden olan etkenlere değinilmiştir. Karakterin kişilik özelliklerinin oluşumu; bireyin iç çatışmalarının, birey-birey çatışmalarının, birey-toplum çatışmalarının ve birey-doğa çatışmalarının incelenmesi ile ortaya konulmuştur. Tezin son bölümü olan sonuç bölümünde ise araştırmanın verdiği sonuçlar ana hatlarıyla açıklanmıştır. Baba imgesinin geçim sıkıntısı nedeniyle kendine yabancılaştığı, bu yabancılaşmanın bireyin aile ve toplum ile olan ilişkilerini etkilediği saptanmıştır. Birey, kendi toplumsal eleştirileri dinlendiğinde ya da geçim sıkıntısının yükü üzerinden atıldığında asıl olduğu insana dönmektedir. Bireyin karakter çerçevesi, bireyin bireysel ve toplumsal sorgulamaları, yönlendiği çatışmalar ve değişen düzene uyum sağlayamamasının birey üzerinde yarattığı etkiler ile oluşturulmuştur.

Öz sözcük sayısı: 137

İ Ç İ N D E K İ L E R

Giriş

1. Karakterin ruhsal portresi nasıl çizilmiştir?.....	6
2. Karakterin kişilik özellikleri nasıl oluşturulmuştur?.....	7
2.1. Bireyin iç çatışmaları.....	7
2.2. Birey-birey çatışması.....	7
2.3. Birey-toplum çatışması.....	12
2.4. Birey-doğa çatışması.....	18
3. Yapıtta, karakterin kişilik çizgilerindeki değişikliklere neden olan etkenler nelerdir?.....	19
4. Sonuç.....	20
5. Kaynakça.....	22

YENİ TOPLUM DÜZENİNİN ORTAYA ÇIKARDIĞI İKİNCİ BİR YÜZ

Giriş

Birey içinde yaşadığı toplumun bir parçasıdır. Zaman içerisinde toplumda meydana gelen değişimlere uyum sağlamalıdır. Bu sayede toplumda kendi yerini edinir ve topluma kazanç sağlar. Sanayi devrimi, tüm toplumların gelişimini etkileyen kapsamlı bir devrim olmuştur. Bu devrim herkes için avantajlı olmadığından, devrimin olumsuzluklarından etkilenen bireyler de olmuştur. Orhan Kemal'in "Eskici ve oğulları" adlı yapıtında toplumdan bir bireyin geçim sıkıntısı ele alınmıştır. Yapıt, on dokuzuncu yüzyıldan yirminci yüzyılın ortalarına kadar olan endüstrileşme sürecinde Çukurova'dan bir kesit alır, buranın sosyal ve ekonomik değişimlerinin birey üzerindeki etkilerini ortaya koyar. Mehmet Gültekin'in bir makalesine göre, 19.yyda meydana gelen toplumsal gelişmeler roman üzerinde etkilidir. Makaleye göre, eskici sanayileşmeye ayak uyduramayarak 'düşüş' yaşamıştır.¹ Topal Eskici, insanı değiştiren yoksulluğun, geçim sıkıntısının yarattığı çaresizliğin, bozuk düzenin bir yansıması olarak yapıtta kendini gösterir. Mehmet Narlı ile yapılan bir röportaja göre, Orhan Kemal için bozuk olan şahıslar değil, düzenin kendisidir.² Eskici, özünde torunlarını, oğullarını seven bir baba ya da dede olmasına rağmen değişen ekonomik yapının kendisi üzerindeki etkisiyle bambaşka biri gibi hareket eder. Aslında onu bozan düzendir, özünde davrandığından daha farklı bir yapıya sahiptir. Bu yapıt Çukurova'nın değişimi esnasındaki toplumsal gerçekler eskicinin oğulları ve aileleri ile yansıtılır, her biri yoksulluğun birer göstergesidir. Yapıtın başlangıcındaki cümlelerdeki anlatımda Çukurova topraklarında zamanla bir değişimin yaşanmış olduğu sezilir. Toprakların tozlu yollarında bir zamanlar

¹ Mehmet Nuri Gültekin'in "Orhan Kemal'in 'ağaları': Toplumsal değişimleri roman karakterleri üzerinden okumak" adlı makalesine <<http://www.orhankemal.org/v05/>> adresinden ulaşılmıştır.

² Mehmet Narlı ile yapılan röportaja <<http://www.orhankemal.org/v05/>> adresinden ulaşılmıştır.

develer, öküz ve camız arabaları bulunurken, olayların geçtiği zamanda kamyonların benzin, mazot kokularıyla ürün taşıdıklarına değinilmiştir. Yapıt temelde iki bölümden oluşmaktadır. Birincisi kütlü devşirmeden önce babanın birey-toplum çatışmalarının, sorgulamalarının ve ilişkileri kopmakta olan bir ailenin birleşmesine kadar geçen sürenin anlatılması iken, ikincisi kütlü devşirmeden sonra ailenin ekonomik çıkmazının çözülemediğinin, bireyin kendi özüne dönemediğinin aktarıldığı bölümdür. Babanın kendine yabancılaşması, geçim sıkıntısı, kendi ailesinin yanında bir de büyük oğlunun ailesini de doyurmanın verdiği yükün altında ezilmesinin ortaya çıkardığı bir sonuçtur. Kendine yabancılaşması ve ekonomik durumunun farkında olması, bireyin toplum ile çatışmasını sağlamıştır. Ekonomik durumlarındaki çökme, aynı zamanda eskicilerin yaptıkları işi yapabilecek makinelerin üretilmesine, artık onlara ihtiyaç duyulmamasına da bağlıdır. Baba önceden yaptıkları ve kaybetmiş olduğu bacağı ile toplum eleştirilerine rağmen kendini avutmanın bir yolunu bulur.

Baba imgesi değişen toplum düzenine uyum sağlayamamış, eski değerlere bağlı kalmış bir bireyin kendisinden nasıl uzaklaştığını ve bunun aile ilişkilerinde nasıl bozulmalara yol açtığını sorgulamaktadır. Baba, düzenin olumsuzluklarını ve sonuçlarını yansıtan bir imgedir. Yeni çağa ayak uyduramamanın bir sonucu olarak eskicinin ailesi yokluk içerisine düşmüştür ve baba geçim sıkıntısı nedeni ile kendi ile çatışmaya başlamıştır. Bu çatışmalar sadece kendi içerisinde sınırlı kalmamış, topluma da yönelmiştir. Bu çalışmanın amacı, Orhan Kemal'in "Eskici ve Oğulları" adlı yapıtında ana karakterin karakter çerçevesinin nasıl oluşturulduğunu incelemektir.

1. Karakterin ruhsal portresi nasıl çizilmiştir?

Karakterin ruhsal portresinin çizilmesi; bireyin düşünceleri, toplum ve aile ilişkileri ile ortaya konulmuştur. Birey, düzende kendi yerini sağlamlaştırıpamadığı için duygu ve düşüncelerini doğru şekilde ortaya koyamamaktadır. Geçim sıkıntısı sorununa doğru çözüm

üretmemektedir. Ona göre bu sorunun çözümü, büyük oğlunun çekip gitmesidir. Ailesine karşı sert tavırları ve toplum üzerine eleştirileri, bireyin ruhsal portresini çizer.

2. Karakterin kişilik özellikleri nasıl oluşturulmuştur?

2.1. Bireyin iç çatışmaları

Yapıtta ana karakter olan eskicinin iç çatışmaya yönelmesi ekonomik nedenlere dayanmaktadır. Baba, kendi ailesini geçindirme sorumluluğunu üstlendiği gibi, büyük oğlunun ailesini geçindirmenin sorumluluğunu da üstlenmiştir. Bireyin ekonomik çıkmaz içinde olması ve iki aileyi geçindirmenin birey üzerinde kurduğu baskı, bireyi kendisi ile çatışmaya yöneltmiştir. Bu çatışma sonucunda, birey kendi benliğine uygun olmayan davranışlar göstermeye başlamıştır. Yapıtta ana karakterin kendi özüne yabancılaşması, diğer karakterlerin ana karakter hakkındaki yorumlarından anlaşılmaktadır. Eskicinin karısı eskiciyi özünde iyi bir insan olarak tanımlar, eskicinin kendisine uymayan davranışlar göstermesine aslında nasıl biri olduğundan emin olduğu için katlandığını belirtir. Yapıtta okurun eskicinin gerçek yüzü ile karşılaştığı bölümler, geçim sıkıntısının verdiği yükün birey üzerinden kaldırıldığı zamanlarda ortaya çıkar. Bireyin iç çatışmasının sonucu kendisine yabancılaşması olmuştur.

2.2. Birey-birey çatışmaları

Yapıtta birey-birey çatışmaları, eskicinin ailesi ile olan ilişkilerindeki bozukluklar ile ortaya çıkar. Eskici ailesine bağlı bir baba figürü olmasına rağmen, kendine yabancılaşarak ailesine karşı tavır alan bir bireye dönüşmüştür. Ailede büyük oğul, küçük oğul, anne ile çatışmaları yer almaktadır. Bütün bu çatışmalar temelde, eskicinin ekonomik baskı sonucunda kendine yabancılaşmasına dayanmaktadır. Birey, içine düştükleri durumdan büyük oğlunu sorumlu tutar. Ona göre, büyük oğlu bir çaresine bulup kendi ailesini geçindirmek zorundadır. Eskici kendi ailesine ek olarak onun ailesini geçindirme mecburiyetinde değildir. Bireyin

geçim sıkıntısı ve buna bağlı olarak oluşturduğu düşünce biçimi, eskicinin oğlu ile olan ilişkilerini etkiler. Aslında ailesini çok seven bir baba, ekonomik çıkmaz nedeniyle onları kendine yük olarak görüyormuş gibi davranmaya başlar. Bu durum yapıtta birey-birey çatışmalarını ortaya koyar.

Eskici aslında yapıtın başında sadece büyük oğlunun dükkandan ayrılmasını istemektedir. Bunun nedeni oğluna ya da torunlarına olan sevgisizliği değil, dükkanının dokuz boğazı besleyemeyeceği gerçeğidir. Geçim sıkıntısı içerisinde olması, oğlunu başından atma isteğini oluşturmuştur. Onun koca adam olduğundan ve başının çaresine bakması gerektiğinden yakınıdır. Topal eskicinin yapıttaki bu yakınmaları, geçim sıkıntısının bir bireyin aile içindeki ilişkilerini nasıl bozabileceğini sorgular. Geçim derdinin aile ilişkilerine darbe vurması, babasını seven evlat anlayışını değiştirmiştir:

“Camiye ya da meyhaneye, kerhaneye gitse ne lazım gelirdi? Sanki babasını çok seviyor da gözünün önünden ayrılmasını istemiyor. Babasını seven bir evlat, çoluğu çocuğuyla ihtiyar babasına tebelleş olacağına, kendine iyi kötü bir iş bulur, çeker giderdi.(Kemal, 5)”

Eskici dükkanının aileyi geçindirecek kadar iş görmemesi, üstüne üstlük bir de dükkanın karşısına “tüyü bozuk göçmen”in yerleşmesi, onun öncelikle kendinden farklı bir insana dönüşmesini sağladığından, ailesine olan davranışlarını da değiştirmektedir. Sinirleri tepesindeyken büyük oğlu ile ilgili söylediği sözlerden pişmanlık duymaktadır. Kendini meyhaneye atması, dertlerinden uzaklaşabilmek içindir. Altmış altı Ziya'nın tüm ısmarlanılan içkileri içmesine rağmen ve borcu da meyhanede artmasına rağmen, o sadece kendisini dinleyebilecek birini istemektedir. Ziya'nın tek derdi para vermeden içki içebilmek olduğundan, eskicinin tüm eski savaş ve aile anılarını dinlemekten hoşnuttur. Eskicinin meyhaneden dönerken torunlarına üzüm götürerek, içindeki pişmanlıktan kendini kurtarmaya

çalışır. Üzümcünün önünde oyalanması, üzümleri kime götürdüğünü sorması, özellikle torunlarını düşünerek böyle yaptığına kendini ikna etmesi için ve pişmanlığını yenmesi içindir.

Eskici geçim sıkıntısı nedeniyle torunlarına kendi zihninde canlandığı, geçmişinde kendi dedesi sayesinde tanıklık ettiği “dede” olamamıştır:

“Nerde şimdi öyle dede? Efendi, Allah seni inandırсын bir kısrak çektiydi, halis kan Arap, baklakırı... Bir şalvar, bir çizmeler vardı bacağımda...Aaaah ah! Dede dediğin, elini şalvarının cebine attı mı avuç avuç sarı altın çıkaracak...İçelim! (Kemal, 42).”

Büyük oğul yapıtta aile ilişkilerinin düzenlenmesinden sorumlu bir birey gibidir. Her konuda tatsızlık çıkarmama yanlısıdır. Küçük oğlun babaya olan eleştirilerini babanın yüzüne vurmaması için yol gösterici, engelleyici bir tavır takınmaktadır. Küçük oğul babanın kendisine ettiği bir hakaret nedeniyle evi terk ettiğinde, baba içten içe üzülmesine rağmen sözlerinde umursamaz ve sert bir hava sezilmektedir. Kendisini haklı görmektedir. Ona göre babanın oğluna her sözü söyleme yetkisi vardır. Oğul babaya olan saygısından boyun eğmelidir. Bir evladın babasına küsüp gitmeye hakkı yoktur. Bir babanın hem sevmeye hem de dövmeye hakkı vardır. Eskici için sadece “baba” olmak, tüm hataları ve saygısızlıkları affettirebilmelidir. Bir evladı “doğurtup bu boya getirme”nin o evlada istediğini yapma hakkını verdiğini düşünmektedir:

“Akşam eve gelmedi. Babasının da kulağı duydu sanki, sanki umrumda oldu. Darılan yatağını ayıran sensin. Hiç kimseye mudaram yok. Bir bu kadar daha yaşayacak değilim. Sittin sene gelmesin isterse. Ne ararım, ne sorarım. Tavşan dağa küsmüş de dağın haberi olmamış. Baba evine küsen evlada uğurlar olsun. (Kemal, 101).”

Sadece evlat açısından değil, karı-koca ilişkilerinde de erkeğin baskın taraf olması gerektiği babanın yapıtta gösterdiklerindedir. Topal Eskici herkesin karşısında susması gerektiğini

eleştirirken, nikahlı karı olup olmadığını sorarken, yapıtta nikahlı karının hep susması gereken olduğu örtük ileti şeklinde verilmiştir.

Eskicinin babası dedesine karşı nasılsa, küçük oğuldan da aynı şekilde olmasını beklemektedir. Büyük oğul ise babanın gözünde bir işçidir. Babasına rahat ettirmesi gerekendir. Dükkanın önünde büyük oğul ile karşılaştığı zaman oğluna bir selam bile vermeden işe koyulmasını emreder. Büyük oğul kütlü devşirmeye gideceğini, hele hele Ali’yi de beraberlerinde götüreceklerini öğrenmesi, babada bir şok yaratır. Onları kendi istediği gibi davranmaya zorlarken kendisini bırakıp gidebileceklerini düşünmediğinden bu gerçekle yüzleşmek zorunda kalır. Bu fikri öğrendiğinde onu en çok üzen Ali’nin gidecek olmasıdır. Ali onun için “kardaş”, “baba”, “arkadaş” ve “yavru”dur.

Babanın yaptığı davranışlar ile asıl düşünceleri zıtlık gösterir. Bir taraftan büyük oğlunun gitmesinin kendisine yarar sağlayacağını düşünürken, bir taraftan da onlara yaptığının gidip ölmelerini istemek olduğunu dile getirir. Yapıtta bu düşüncelerini kıyametin yaklaşmasına bağlar. Kendi evlatlarından vazgeçebilmesini eleştirir. Eski “eş dost ahbab”ın kalmayışı, herkesin itibar elde etme, mal mülk sahibi olma yarışına girmesi, yeni çağın düşüncelerinin hangi yönde olduğunu belirtir. Kendisinin bu yarış içerisindeki yerini edinememesi, geçim sıkıntısı ile sonuçlanmıştır ve davranışları değişmiştir:

“Dedim ki benim küçük oğlana, ağana söyle dedim, başının çaresine baksın dedim. Lakin, bırak, dilim kuruyaydı da demeyeydim. Amma kardaş nasıl demezsin? Diyor işte insan. Demek istemesen bile mümkünü yok, diyorsun. Neden diyorsun? Kârların, kisplerin bereketi kaçtı, ekmek bölündü, ufaldı...(Kemal, 49)”

Kütlüye gitmeden önce eskicinin davranışlarında değişiklikler olmuştur. Eski küfreden, ailesine kaba davranan adamın yerine, büyük oğlunun bir işte çalıştığı, ailenin ekonomik durumunun iyi olduğu zamanlardaki adam gelmiştir. Kendisi üzerinden sıkıntılar

kaldırıldığında, asıl olduğu insana dönen bir yapıdadır. Kendi kimliğine bürünmektedir. Bu da ailedekilere aslında içinde bir kötülük olmadığını, sadece sıkıntılı olduğunu göstermektedir. Eskici asıl yapısına göre davranması, ailesi ile olan ilişkilerinin düzelmesini sağlar. Karısına el kaldıran, kızına dikiş diktiği için parlayan bir baba iken, karısı ile şakalaşan ve kızının neden ağladığını öğrenmek isteyen duyarlı bir baba olur. Toplum düzenine uyum sağlayamamak, onu kendisine yabancılaştırmıştır.

Baba, büyük oğlun karısını “yazının çıplağı” olarak nitelendirir. Aynı kalıbı anne de gelini için sıkça kullanır. Anne geline karşı düşmanca bir tutum içerisinde olsa da, babanın gelini bu şekilde çağırması olmasının nedeni kendisine olan yabancılaşmasıdır. Oğlunun parasız bir kadınla evleneceğine, mallı mülklü bir kadınla evlenerek kendi başına yük olmaması gerektiğini dile getirir. Annenin gelini “yazının çıplağı” diye çağırması, gelinin uğursuzluk getirdiğini düşünmesindedir, ancak babanın ekonomik çıkmazın birey üzerinde oluşturduğu baskı sonucunda ortaya konulmuş bir eleştiridir. Ekonomik durum karşısındaki çaresizlik baba imgesinin eleştirilerini etkiler. Kimi zaman topal eskici kendisinin de benimsemediği düşünceler ortaya koyar. Oğlunu kendi başına bir bela olarak görmesi de bunun bir örneğidir. Bir taraftan oğlunun gitmesini isterken, bir taraftan da ona dediklerinin kendisinde yarattığı pişmanlık duygusunu hisseder. Yapıtta eskicinin kendisi ile gösterdiği bu zıtlığın nedeni, kendisinin de benimsemediği düşüncelerinden kaynaklanır: “*Şimdi ya? Elinden ekmeğini alıyorum, kovuyorum, çoluğunla çocuğunla git geber diyorum! (Kemal, 43)*”.

Bir müşteri geldiğinde büyük oğlun rугanları görüp müşteriye teslim edememesi üzerine eskici oğlunu eleştirir. Bu eleştirilerde oğlunun sadece rугanları görememiş olması, işini yeterince ciddiye almamasına bağlanır. Geçim sıkıntısının babayı oğluna karşı kıskırttığı göze çarpar.

Küçük oğul babasını, baba da oğullarını eleştirse de aslında birbirlerine olan sevgileri büyüktür. Baba, Ali'yi kendisinin her şeyi olarak görmektedir. Bu gerçeğin farkındalığına yalnızca Ali'den uzak kaldığı zaman ulaşmaktadır. Bu da babanın gerçek aile ilişkilerinden soyutlanmışlığını ve çözülmüş aile ilişkilerini sorgular.

2.3. Birey-toplum çatışmaları

Devirlerin değişmesi eski değerlere verilen önemi azaltmıştır. Yapıtta, birileri savaşçı durumu düzelttikten, karşı koyduktan sonra her şeyin toplum tarafından olmuş bitmiş, geçmişte kalmış olarak görüldüğüne değinilmiştir. Vatana duyulan sevgi, görüşleri değişmiş olan toplumun benimsemediği bir kavramdır. Eskici, toplumdaki bir birey olarak, çevresindekileri eleştirir, yaptığı bu eleştirilerle kendi içindeki öfkesini yatıştırmaya, Trablusgarp'ta savaşmış olmanın değerini ortaya koymaya çalışır. Ancak devrin değişmesi, eskici ve diğer insanlar arasındaki farkı kapatmıştır. Hatta insanların yeni çağa ayak uydurabilmesi, onları eskiciden bir adım öne geçirmiştir. Topal Eskici gurur kaynağı olarak gördüğü Trablusgarp'taki savaş anılarıyla, karısı eskicinin ailesinin sahip olduklarını överek geçmiş ile ilişkisini kesemez. Bu iki karakterin yapıtta birlikte yansıttıkları bir gerçek vardır. İnsanların geçmişte yakaladığı başarıların devamını getirmelerinin gereği, hiç bir şeyin kalıcı olmadığı, bu nedenle geçmişe bağlı kalınmaması bu iki karakter yolu ile vurgulanmıştır. Toplumda insanlar arasında bir yarış söz konusudur. Kadınlar sahip oldukları şeyler ile birbirlerinin önüne geçmeye çalışırlar. Komşunun, oğlunun doktor olmasıyla ve eskicinin karısının da eskicinin ailesinin sahip olduğu konaklarla övünmesi yapıt içerisinde bu durumu belirtir. Toplumda daha sonrasında büyük önem kazanmaya başlayan sanayi, farklı diller öğrenmek başlangıçta kafirlik olarak algılansa da, yeni düzende insanlar için geçim sağlamak için bir yol, düzende herkesin katılması gereken bir yarış olarak görülmüştür. Bir dönem Almanlar etkin olurken, bir dönem Amerikalıların etkin olduğunun yapıtta belirtilmesi de, sürekli bir değişim içerisinde olduğunun göstergesidir. Topal Eskici de toplumda kendi

yerini sağlamlaştırabilmek için bu yarış ortamına dahil olmak zorundadır: “*Açsın gözünü, mal mülk kapışma yarışına o da girişindi. Bu yarışa tahta bacakla girilmez demiyordu ki kanun! (Kemal, 16)*”.

Topal Eskici eski düzenin insanıdır. Dünya artık eskisi gibi değildir. Baba, dünyanın değişiminden dolayı, onu işini anlamlandıramadığı “kahpe” bir dünya olarak nitelendirir. Kendisine yabancılaşması, pek çok değeri farklı algılamasına neden olmuştur. İyi bir evlat ya da iyi bir baba olma gibi kavramları geçim sıkıntısının kendisinde bıraktığı izlerin etkisine göre değerlendirir. Babanın yapıtta sık sık tekrarladığı, geçmişine dair anıları vardır. Trablusgarp savaşında bacağına isabet eden ve kendisini topal bırakan kurşun onda geçmişin bir izidir. Çevresinde onu yokluğu düşünmeye iten insanları gördükçe, bacağının savaştan kalma olduğunu, kendisi savaşırken başkalarının nerede olduğunu, vatan sevgisine verilen önemin düştüğünü sorgular: “*Trablusgarp’ta İtalyan’a kurşun sallarken neredeydi bu Cemil’in babası İbo İbrahim? Askere gitmemek için sıçan deliği arıyordu değil mi? (Kemal, 6)*”.

Toplumda yalnız bir bireyin elde ettiği itibar önemlidir. Topal eskicinin eşi bunun yapıttaki bir göstergesidir. Kütlü toplama işi toplum içerisinde “ayıp” olarak görüldüğünden, karısının bu işe karşı bir önyargısı bulunur. Ne zamanki büyük oğlu ona bu işi yapmanın onu nasıl büyük bir konağa yerleştirebileceğini, kendisine oğlunun subay oluşu ile hava atan doktorun anasını çatlatabileceğini düşündürür, o zaman anne kütlüye gitmeye ikna olur. Yapıtta herkesin kütlüye gitmesinin kendine göre bir sebebi vardır.

Babanın toplumsal çatışmaları yapıtta çoğu zaman sözlü olarak dile getirilmektedir. Küfretmesi, kaba davranması onun toplum ile olan çatışmalarını da ortaya çıkarır. Karakterin geçmişinde katılmış olduğu savaş yapıttaki önemli bir olgudur. Karşı dükkanda çalışan göçmen yapıtta hükümetin sorgulanmasını sağlamaktadır. Kendisi savaşırken, göçmenlerin

bir şey yapmadığı halde kendisinden nasıl daha iyi durumda olduklarını eleştirir. Ona göre bu durumun sorumlusu hükümettir. Her zaman suçu üzerine yükleyebileceği birinin arayışı içindedir:

“Şu hükümetin de işine akıl ermiyordu vesselam. Gavur içinde gavurlaşmış tohumu bozukları al, getir, yıllar yılı bu topraklar üzerinde, bu toprakların iyi kötü günlerinin kahrını çekmiş yerlilerinin rızına ortak et! (Kemal, 4)”.

Yapıtta Cemil’in babası İbrahim’in bir asker kaçağı olması, kendisi gibi yurt savunmasında yer almayı, eskicinin bir başka hükümet eleştirisini ortaya çıkarır. Eskicinin karşısındaki dükkana sahip olan göçmen, ülkenin sıkıntılarına ortak olmamış, ülkenin kara günlerini geçirdiği bir zamandan sonra ülke içerisinde kendi yerini edinmiştir. Eskici bu durumun sorumlusunu hükümet olarak görür. Aynı şekilde ülkede asker kaçaklarının varlığını da hükümete bağlar. Hükümetin yerinde kendisi olsa, asker kaçaklarını cezalandıracağını dile getirir: *“Asker kaçağı, vatan haininin oğlu. Hükümetin yerinde olsa böylelerinin soyunu sopunu, eniğini cücüğünü sallandırır...(Kemal, 6)”*.

Yapıtta vatan savunması üzerinden toplum eleştirilerine de yer verilmiştir. Baba, hem göçmene hem de savaşta görevini yerine getirmemiş olanlara kin beslemektedir. Kendisi camide ibadet ederek bu insanlara sırtını döndüğünü, onlardan biri olmayacağını kanıtlamak ister gibidir. Ona göre toplumdaki hiç kimse yararlı bir birey olmayı başaramamış, kendisi gibi toplumu kurtaracak bir davranış yapmamıştır. Askerden kaçtıklarını düşündüğü için onlardan uzaklaşmayı istemektedir. Kendinde bulunduğu özellik vatanını diğerlerinden çok daha iyi savunuyor olması, diğerleri gibi hazır malın üzerine konmayı adet edinmemesidir. Ülke kurtarıldıktan sonra gelen göçmen hemen toplumdaki yerini ve işini elde etmiştir. Eskicinin kendi işine de zarar vermektedir, bütün müşterileri kendi dükkanına çekmektedir. Eskici bunun nedenlerini sorgular, ama sonrasında tekrar kendisinde bulunan özellikleri sıralar. Bu

özelliklerine olan bağlılığı, neredeyse herkes tarafından bilinmektedir. Geçmişte elde etmiş olduğu başarılarla sınırlı kalmaktadır. Eskicinin babası ise şu anda elde etmiş olduğu başarılar ile değil, gelecekte elde edecekleri ile ilgilenen bir bireydir.

Eskici yokluk içerisine düşmeden önce varlıklı bir ailede, her türlü hizmeti alarak büyütüldüğünden, karısının hayalini kurduğu “güm güm gümleyen konak”larda bir ağa çocuğunun yaşamını sürdürdüğünden, ondaki bu düşüşün suçunu karısı gelinin getirdiği “uğursuzluk”a bağlamaktadır. Eskicinin sürekli geçmişinin ne kadar iyi olduğundan bahsedilmesi, sadece geçmiş ile yetinildiğinin bir göstergesidir. İlerisi için ve ailenin durumunu kurtarmak için kimse bir çare aramamaktadır. Eskici sadece duruma küfretmektedir. Büyük oğlun uygun bulduğu her şeyin sonunda hayır olduğuna inanırlar. Tüm aile için büyük oğul ne derse o doğru kabul edilir. Küçük oğul ağası ne yaparsa onu örnek almaktadır. Anne büyük oğlun ürettiği çözümlerin ileride kendilerine yardım edebileceğine inanmaktadır. Eskici ve karısı küçük oğullarına bir konuyu kendileri açamamakta, büyük oğlun sözünü dinleyeceklerinin bilincinde olduklarından büyük oğlu bir araç olarak kullanmaktadırlar. Tüm aileyi de kütlü toplama işi için bir araya getiren de büyük oğul olmuştur. Ailedeki herkes için kütlü toplama işi ayıp olsa da, büyük oğul onların her biri ile anlayacağı dilden konuşmuştur. Eskici, büyük oğlunun yanında küçük oğlunun da gideceğini öğrendiği zaman, kendisine bir şey olursa kimin imdadına yetişeceğini düşünür. Kütlü toplamaya gitmek, tüm ailenin tekrar bir araya gelmesini sağlamıştır. Küçük oğul ve baba arasındaki kavga ve tüm problemler tek bir günde çözülmüştür. Kütlüye gitme işi, çözülen aile ilişkilerini tekrar birleştirmektedir. Yalnızca Zeliha, gelinlik çağa geldiğinden ve kütlüye gitmenin ayıbı ile döndüğünde Liseli Erdal’ın kendisine olan ilgisinin biteceğini düşündüğünden bu mutlu aile tablosundan uzak kalmıştır. Ailede tek fikri sorulmayan, ne tepki vereceği düşünülmeyen bireydir. Eskici için zaten kendisi nerede ise eş, ve çocukları da orada olmak zorundadır. Erkeğin kadının “küçük tanrı”ısı olduğu inancındadır. Bu karı ve

koca arasındaki ilişkide her şeyin erkeğe bağlı olduğunu, kadının her işte erkeğe uyum sağlaması gerektiğinin sorgulanmasıdır.

Babanın yapıtta yabancılaşma nedeniyle oluşmamış, benimsenmiş eleştirileri bulunur. Ailesine yönelik sorgulamaları yabancılaşmaya dayanırken, toplumsal sorgulamaları gerçek düşüncelerini dile getirir. Yapıtta babanın toplumsal anlamda, aile kurma yönünde eleştirileri yer alır. Eskici bu eleştirileri düşünceli ve sınırlı olduğu bir anda dile getirirse de, eleştirdikleri mantığa dayalıdır. Çocuk sahibi olmanın marifet olmadığını, asıl marifetin bu çocukların yaşam standartlarını en iyi düzeye ulaştırmak olduğunu yapıtta iki kez belirtir. Bunlardan ilki, büyük oğlun çocuklarını dedeye muhtaç etmesini eleştirdiği yerde geçerken, ikincisi kızının hamile olduğu haberini aldığı anda ortaya çıkar. Köpeğin de pek çok yavrusu olduğunu, bunun hiç bir şeyin göstergesi olmadığını açıklar. Çocukları doyurmak, giydirmek ve okutmak bireylerin asıl sorumluluğudur:

“Kızdan da bi dene olunca başıma tuğ mu dikecekler? Madalya mı verecekler? İtlerin ardında da sürüynen eniği var. Marifet sürüynen enik peydahlamak değil, onları alın teriyle çalışıp, kazanıp, yetiştirmek! (Kemal, 359)”

Toplum düzeninin değişmesi, el emeğine olan önemin azalması ve ellerin yapabileceği tüm işlerin makinelere bırakılması ile gerçekleşmiştir. Eskicinin babası yapıtta bu değişime uyum sağlamanın gereğini göstermektedir. Kendisi fabrikaların geliştiğini, dünyanın değiştiğini görebilmekte, her şeyin mala ve mülke dayalı olmayacağını bilmektedir. Bu nedenle babasının ölümünün ardından miras kapma yarışına dahil olmayıp, oğlunun iyiliği için uğraşır. Oğlu yine de düzene uyum sağlayamayan bir birey olur. Yapıtta babanın sorguladıklarından biri de, değişen toplum düzeni içerisine dahil olabilmektir. Yapıtta, bir zamanlar toplumda Almanların gelişimin tartışıldığından bahsedilir. Büyük oğul Almanların

yenileceğini söylediğinden ve doğru çıktığından, aile tarafından kendisi ileri görüşlü biri olarak kabul edilmiştir.

Baba yoksulluğunu alinyazısına bağlar. Alinyazısından kaçmamaktadır. Kütlü toplamaya gittiye, başına Ünal gibi bir iş aldıysa, bunların hepsi alinyazısının ve ona bu alinyazısını verenin marifetidir. Kendi iç çatışmaları, onu Allah'ın Allahlığını sorgulamaya iter. Yapıttaki din eleştirileri, çektiği çilelerin bir sonucudur. Bu eleştiriler ile alinyazısını, içinde bulunduğu durumun güç olduğunu, Allah gerçekten Allah ise neden kendisine yardımda bulunmadığını sorgular. Berber Bahri ile oğlan Cemil onun için topluma bir faydası olmayan, yine de Allah'ın kendilerine kaliteli bir yaşam sunduğu bireylerdir. Onlara olan kini, yapıtta toplum ile olan çatışmalarının dışı vurumudur.

Babanın toplumu yadırgamaya başlaması, görüş değişikliklerine neden olmuştur. Yapıtta eskicinin kendi işlerini kaptığını düşündüğü göçmen ile, kütlü toplamadan döndüğünde karşılaşılan olumlu davranışları, toplum ile olan ilişkilerinin çözüldüğünü göstermektedir. Sıkıntılara çözüm bulduğu zaman asıl benliğine dönmektedir. Yapıtın başında Bahri ve Cemil onun askerden kaçtığını düşündüğü hainler iken, kütlü devşirme fikri ortaya atıldığında, sıkıntılarının biteceğini düşündüğünden onları güleryüzle karşılamıştır. Geçim sıkıntısının kendisinde yaptığı değişimler, müşterilerine olan yaklaşımını da etkilemiştir. Müşteri karşıdaki göçmene iş götürmekten bahsedince, eskicinin patladığı ve karşıdaki müşterisi olmasına, müşteriden alacağı paraya ihtiyaç duymasına rağmen, ona kaba davranmıştır. Babanın yaptığı bu davranışlar, yapıt içerisinde bireyin kendine yabancılaşmasını, geçim sıkıntısının birey üzerinde yaptığı etkileri ve değişimleri sorgulamaktadır.

2.4. Birey-doğa çatışması:

Kütlü toplamaya gittiklerinde olmasını bekledikleri şeylerle karşılaşır. Hava sıcaklığı yüksektir, sağlık koşulları kötüdür ve kendilerine verilecek olan para hizmetin iyi olmadığı söylenerek geciktirilmektedir. Tüm bunlara ısmarıççılık yapmak, bir konakta oturmak, malı mülkü olan bir insana malı mülkü olanın yaklaşacağını düşünerek Zeliha'yı ve küçük oğullarını evlendirebilecek duruma gelmek için katlanmaktadırlar. Eskici tahta bacağı yüzünden oğulları gibi kendini sulara bırakıp serinleyememektedir. Hayatında hep kendini avutmak için kullandığı tahta bacağı, o an için serinlemesi için bir engeldir. Eskici zamanla tekrar dükkandaki haline dönmeye başlar. Kütlüye gitmek tamamiyle ortaklaşa alınmış bir karar iken, eskici buraların tüm olumsuzluklarına oğulları için katlandığını dile getirir. Büyük oğul kütlüden önce aileyi kurtaracak olan çözümü bulmuş bir birey iken, sonuçlara katlanmaya başladıktan sonra kendilerini buralara sürüklemiş, kötülük etmiş biri gibi görülmeye başlar. Babanın sık sık neden oralara gittiğini sorgulaması, tekrar dükkanına geri dönmeyi istemesine neden olur. Sabahları dükkanına “yerleri tok tok döverek” gidişini ve bir şeyler ısmarlayışını düşündükçe, ailesinin bir kısmını kütlüde bırakır. Geri dönerken elde ettiğini düşündüğü kazanç Ünal'dır.

Ünal karakterinin babanın dikkatini çekmesi çok kısa bir zamanda gerçekleşmiştir. Babanın püf noktasını bulmuş, kendisine içki sağlamış, anlattığı tüm Trablus hikayelerini dinlemiştir. Büyük oğul ve küçük oğul için ise bunlar ezberlenmiş sözlerden başka bir şey değildir. Babanın söyleyeceği sözleri önceden tahmin edebilmektedirler. Ünal'ın ailede bir yer edinmesi, anneye sanki kendi annesiymiş gibi hitap etmesi, babanın ilgisini çekmeyi başarması, babayı kendi çocuklarından uzaklaştırmıştır. Ünal'ın kendilerine sağladıkları yiyecekler tüm aileyi tatmin etmiştir. Onun gidişi ile istedikleri yiyeceklerden uzak kalmışlardır. Yiyecekler ile yapacakları şeylerin hayalini kurmaktadırlar. Baba dükkana döndüğü zaman bir eksiklik olduğunun farkına varmıştır. Öte yandan baba Ünal'a sunduğu

hakları kendi öz oğullarına vermediği için kendisi ile çatışma içerisine girer. Ünal'ın evlerinde barınması, kızı ile yakınlaşması ve kendi öz oğullarının ve torunlarının kütlüde eziyet çekmeleri, onu Ünal üzerinde düşünmeye iter. Onları oralarda nasıl bırakıp geldiğini sorgulamaya başlar. Bu sorgulamalar, ailesine olan sevgisini pekiştirir. Ünal karakteri, babanın yapıtta ailesine olan bağlılığının farkına varmasını sağlamıştır. Dükkandaki haline dönmesi, yine kendisine ait olmayan davranışlar sergilemesine neden olmuştur.

Baba imgesinin sorguladıkları bireyin yapıttaki çatışmaları, tekrarladığı ve üzerinde düşündüğü konular ile verilmiştir. Trablusgarp savaşı, “kahpe bir İtalyan kurşununa kaptırmanın sonucu olarak topal kalan bacağı ile yeni düzenin yurduna sahip çıkmayan bireylerini sorgularken, yapıttaki toplum çatışmaları ile onlardan uzaklaşılması gerektiğini sorgulamaktadır.

3. Yapıtta, karakterin kişilik çizgilerindeki değişikliklere neden olan etkenler nelerdir?

Yapıtın ana karakteri olan eskicinin kişilik çizgileri, dönem koşullarının birey üzerindeki izlerini taşır. Eskici, bolluk içerisinde büyütülmüştür, ancak toplum içerisinde yeni bir anlayışın baş göstermesi, eskicinin düşüşüne neden olmuştur. Kendisi Trablusgarp'ta savaştı ve bir kurşunun bacağına isabet etmesi sonucu bacağını kaybetmiştir. Yeni düzen içerisinde artık onun savaşta bulunmuş olmasının bir anlamı kalmamıştır, toplum sanayileşmeye ayak uydurmak gerektiği düşüncesini edinmiştir. Eskici ise bacağını kendisini avutmak için bir araç olarak kullanmaya başlamıştır. Yapıtın başında okura tanıtılan eskici, dedesinin konakları gibi olan konakları, eski düzeni arayan bir bireydir. Yeni devir bir savaşta vatani savunmuş olmanın değerini düşürmüştür. Karakter topluma karşıt bir tavır içerisindedir. Ayrıca geçim sıkıntısı içerisinde olması ailesine karşı tavırlarını değiştirmiştir.

Karakterin kişilik çizgilerindeki değişikliklere geçim sıkıntısı ve toplumdaki düzenin değişmesi neden olmuştur.

4. Sonuç

Bu çalışma, Orhan Kemal'in "Eskici ve Oğulları" adlı yapıtında ana karakter eskicinin karakter çerçevesinin nasıl oluşturulduğunu incelemeyi amaçlamıştır. İncelenen yapıtta, baba imgesinin şekillenmesini sağlayan etkiler arasında eskicinin kendi ailesinin yanında oğlunun ailesini de geçindirmenin verdiği sıkıntının, yoksulluğun, yeni bir düzene ve yaşam biçimine geçen Çukurova'da çevreye uyum sağlayamamanın yer aldığı saptanmıştır. Yapıtta babanın kendine yabancılaşması, endüstri devriminden sonra artık ihtiyaç duyulmayan bir eskici olmanın, yeni düzene ayak uyduramamanın getirdiği sonuçların ve bunların birey üzerindeki etkilerinin ortaya konulmasıdır. Topal Eskici kendine yabancılaşmanın yanında, çevresindeki insanlara karşı da düşmanca bir tutum sergilemektedir. Bu noktada babanın toplum ile çatışmaya başladığı, bozuk bir düzenin aile ilişkilerinde nasıl parçalanmalara yol açtığı görülmektedir. Baba toplumsal sorgulamalarını vatana hizmet etmek, askerliğini yapmak açısından yapmaktadır. Bireysel sorgulamalar ise "baba" ve "oğul" olmak kavramlarının sorgulandığı kısımlarda bulunmaktadır. Baba, eskicinin gözünde her işlediği suç affedilebilecek, ailesine istediği şekilde davranabilecek, sadece "baba" olmakla pek çok hakka sahip olabilecek bir bireydir. Oğul ise babanın rahatını sağlaması gerektir. Eskici nereye giderse gitsin, ailesi de onun "karısı" ya da "kızı" olmanın verdiği zorunlulukla kendisi takip etmelidir. Karısı, topal eskicinin birden parlayıp sönen doğasının bilincindedir. Onun böyle bir yapıya sahip olması, bozuk düzenin kişiliğini çarpıtmasındandır. Topal Eskici için öncelik geçim sıkıntısı derdini üzerinden atabilmektir. Bu derdin ve çaresizliğin etkisiyle kendisi ve toplumla çatışma içerisine girmiştir. Yapıtta eskicinin kendini sinirli, suçlayıcı cümlelerle ifade ettiği bölümler, geçim sıkıntısının olduğu, anlayışlı bir babaya dönüştüğü bölümler ise bu sıkıntının azaldığı dönemlere denk gelmektedir. Aile ilişkilerinin en düzenli olduğu ve

birlikteliğin en iyi sağlandığı zamanlar da babanın kendi kişiliğine döndüğü, kütlü devşirmeye gitme fikrinin ortaya atıldığı zamanlardır. Ancak bozuk düzenin varlığı, hak ettikleri paranın teslim edilmemesi, her seferinde daha fazla çalışmanın istenmesi, sıcak hava, sinekler, sağlıksız yaşam koşulları bu fikrin yaktığı ışığı tüm aile bireyleri için söndürür. Yapıtta baba imgesinin sorguladıkları yeni bir çağa uyum sağlayamamanın kişiyi kendine yabancılaştırdığını, aile ilişkilerinde bozulmalara yol açtığını, kişinin toplum ile çatışma içerisine girdiğini ve toplum üzerine eleştiriler yapmaya başladığını, davranış ve düşüncelerinde değişikliklere neden olduğunu göstermektedir.

5. Kaynakça

- Gültekin, Mehmet Nuri. “Orhan Kemal’in ‘ağaları’: Toplumsal değişimleri roman karakterleri üzerinden okumak”
<<http://www.orhankemal.org/v05/>> 18 Ağustos 2010
- Kemal, Orhan. Eskici ve Oğulları.24.Baskı. İstanbul: Everest Yayınları, 2008
- Narlı, Mehmet. “Türk Romancılığında Orhan Kemal”
<<http://www.orhankemal.org/v05/>> 18 Ağustos 2010